

e-ISSN: 2651-3595

kalemname

Kırıkkale Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi Dergisi

8/15

HAZİRAN 2023

DergiPark
AKADEMİK

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

EBSCOhost

SOBIAD

SIA
Scientific Indexing Services

**Academic
Resource
Index**
ResearchBib

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

e-ISSN: 2651-3595

Sayı/No:15

Haziran/June 2023

Dergi Eski Adı: Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi (KİİFAD)

(Eski ad altında yayımlanan sayılar: 2016, Cilt:1 Sayı:1-2; 2017, Cilt:2 Sayı:3-4; 2018, Cilt:3 Sayı:5)

Eski e-ISSN: 2547-9504

Previous Title: The Journal of Kırıkkale Islamic Sciences Faculty

(Year Range of Publication with Former Title: 2016-2018 Vol:1, No:1-Vol: 3, No:5)

Former e-ISSN: 2547-9504

Kapsam: Dinî Araştırmalar-Sosyal Bilimler

Scope: Religious Studies-Social Sciences

Periyot: Yılda 2 Sayı (Haziran & Aralık)

Period: Biannually (June& December)

Yayın Dili: Türkçe, İngilizce, Arapça, Almanca.

Publication Language: Turkish, English, Arabic, German.

Kalemname, yılda iki sayı yayımlanan uluslararası bilimsel ve hakemli bir dergidir.

Kalemname is an international peer-reviewed academic journal published twice a year.

Makaleler; İngilizce-Türkçe başlık, öz (en az 150 kelime), anahtar kelimeler (en az 5 kavram), İngilizce özet (en az 250 kelime) ve İSNAD atıf sistemine uygun olarak hazırlanan kaynakça içerir.

Articles contain an English-Turkish title, an abstract (at least 150 words), keywords (at least 5 concepts), a summary (at least 250 words), and a bibliography prepared with the ISNAD

ÇEVİRİDE BULUNMASI GEREKEN HUSUSLAR ve ÖRNEK ÇEVİRİLER ÜZERİNDE İNCELEME*

Mesut CEVHER

Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Temel İslam Bilimleri Bölümü
Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı
Assoc. Prof., University of Kırıkkale Faculty of Islamic Sciences
Department of Arabic Language and Rhetoric.
Kırıkkale, Türkiye.
mgouhar@yahoo.com
orcid.org/0000-0002-6050-0029

Fatma Nur SAYLAM

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Bölümü
Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı
Postgraduate Student, Kırıkkale University Institute of Social Sciences
Department of Arabic Language and Rhetoric
Kırıkkale, Türkiye.
saylamfatmanur@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6913-5366

Öz:

Çeviri faaliyeti bir ülkenin kendi kültürel değerlerini tanıtmaya ve yayma bakımından önemli bir husustur. Bu noktada sadece dili bilmek yeterli değil; diller arasında kelime yapılarını, ifade şekillerini de öğrenmek gereklidir. Daha geniş çerçevede düşünürsek çeviriye olumlu katkı sağlaması bakımından kaynak dilden hedef dile yapılan bir çeviri de yazarın fikir yapısının, düşünce tarzının bilinmesi esere kattığı duygu düşünce bütünlüğünü anlamak aktarmak açısından önem arz eder. Yazarın ne dediği ve neyi demek istediği önemlidir ve tercümede bu bir cesaret işi olmakla birlikte bilgi birikimi gerektiren bir durumdur. Önemli bir noktayı daha belirtmek gerekirse, çevirisi yapılan dili konuşan toplumun kültürel birikimini bilmek, neyi nasıl anladığı ve anlamlandırdığını araştırmak ve sanat anlayışına hâkim olmak da elzem bir durumdur.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Dil, Hedef Dil, Kaynak Dil, Anlam, Kültür.

THE ESSENTIALS of THE TRANSLATION and THE REVIEW on SAMPLE TRANSLATIONS

* Bu makale, Doç. Dr. Mesut Cevher'in danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Abstract:

Translation is crucial for a country to introduce itself and to spread its cultural values. When translating, not only speaking the language is enough but also being component in word structures in the languages. If we look from a bigger framework, when translating from source text to target text it is necessary to know the author's genius, ideology and process of ideas. It is important to know the idea of the author rather than what the author says, and translation requires not only bravery but also knowledge. If we point out another matter, when translating from the source language, it is essential to master that country's artistic perspective, to research how they perceive and how they give meaning to things and lastly to know the country's cultural accumulation.

Keywords: Translation, Language, Target Language, Source Language, Meaning, Culture.

GİRİŞ

Toplumların birbirini tanımada önemli bir etken olan çeviri hareketleri, aynı coğrafyayı paylaşan, birbirinden etkilenen, bilgi, kültür, örf ve âdet alışverişi yapan milletleri birbirine bağlama açısından büyük rol oynamıştır. Birbirleriyle bir şekilde karşılaşan toplumlar iletişime geçmek için dili kullanmış ve anlamak adına tercüme ihtiyacı duymuşlardır.

Varlık âleminin en önemli unsurlarından biri anlaşılır olmaktır. Bunu gerekli kılan dildir. Dil bir anlam ürünü ve çabasıdır. Anlamak ve anlamlandırmak olmasaydı dil de var olmazdı. Toplumlar da bu anlamları paylaşmak ve kültürleri sürdürmek adına iletişim aracı arayışı sonunda bu gerekliliği çeviri ile sağlamışlardır. Böylelikle bilim, sanat, din ve fen ilimlerini içeren birçok metnin sayısını bilemediğimiz pek çok dilde çevirisi yapılmış ve değer kültür, örf ve adetlerde ortak paydalar oluşmuş yada oluşturulmuştur. Sonuç olarak bazı değerler de toplumun çoğu kesimine mal olmuştur. (Acar, 2020)

Arap ve Türk toplumları tarihte bilinen zamanlardan bu yana beraberce yaşayan, kaynaşan ve aynı coğrafyayı paylaşan, karşılıklı etkileşim gösteren, bilgi, görgü, örf ve âdet, münasebeti kuran böylelikle değerlerde ve tarihte ortak paydada buluşan ayrı iki millettir. Aralarında kültürel, tarihî ve diğer birçok yönden sağlam bağlar oluşturmuşlardır. Karşılıklı değerler almışlar, birbirlerini kendi değerlerine ortak etmişlerdir. Arap toplumu her ne kadar Türk milleti gibi tarihte aktif bir rol üstlenmemişse de İslami kaynak türü eserlere hâkimiyet, onların dil bakımından Türklere nazaran öncelik kazanmasına sebep olmuştur. (Karşlı, 2006)

Arap toplumunun içinden bütün insanlığa hitap edecek bir peygamber çıkması, onun insanlarla olan diyalogu, böylelikle toplumun sünnet, hadis ve dil olarak Kur'an-ı Kerim'e olan vukufiyetleri bilimsel ve kültürel olarak eserlerin Arapça yazılmasına öncülük etmiş gerek duyuldukça Türkçe tercüme yapılmıştır. Bu şekilde aralarında yakınlık ve ortak değerler bulunan iki ülkenin birbirlerine en tabii olarak bilgi alışverişi ve birikim aktarımları olacağı için bu makalemizde Arapça ve Türkçe çeviri faaliyetlerinde yapılan örnekler ve daha iyi bir tercüme nasıl olmalı konuları üzerinde durduk.

1. Çeviriye Başlarken

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir vasıta, düşünceleri anlatmaya ve aktarmaya yarayan bir imgeler dizisi, belli kural ve kaideleri olan sözcüklerden oluşan iletişim aracıdır. (Alp, 2002). Dilin iletişim anlamında bir değeri vardır. Hiçbir sözcük, cümle, hatta harf bile anlam ve işlevinden ayrı kullanılmaz. Her birinin ayrı ayrı belirli bir görevi ve ifade ettiği anlamı vardır. (Şimşek M. A., 2001) Çeviriye teknik anlamda baktığımızda dil ile ilgili olduğu için her iki dili yani hem eser dilini hem onu çevireceğimiz dili çok iyi bilmek gerektiği açıktır. Çünkü her ikisinde de kendine has kalıplar mevcuttur. Bu konu ile ilgili İslam Tarihi kaynaklarında Peygamberimizin Yahudi kavimleriyle yazışmalar yaptığı sırada kendisine bu konuda destek olması için Zeyd bin Sabit'ten İbranice (veya Süryanice) dillerini öğrenmesini ve yazmasını istemesi (Ansiklopedisi, 2013) anlaşmak ve paylaşım için dil bilmenin önemine vurgu yapmaktadır.

Bir tercümenin güvenilirliği, onda nelerin aktarılıp nelerin aktarılmayacağı ile yakından ilgilidir. Metnin lafzi özellikleri ve anlam katmanlarından haberi olmayan kişilerce yapılmış tercüme, hataları da beraberinde getirecektir. Çeviriyi yapan mütercim için bir kelime ve ifadenin karşılığı çok münasip gözüксе de çevirdiği dilde bu kelimenin ne anlama geldiği, lügat, terim, ıstılahî anlamları araştırılmalı, bu kelime ile ilgili dil bilimcileri ve ilim adamlarının da görüşleri dile getirilmelidir. Her kelime ve anlam için aynı şeyler gerekli olmasa da anlamı sanatsal ve edebi olan kelimelerde bu araştırma çevirinin aslı gibi olmasına katkıda bulunacaktır. Çeviri etiği bilinci, mütercimin yaptığı tercümelere kendi görüş ve beklentilerini değil, metnin doğru ve sağlıklı bir şekilde aktarılmasını esas alması gerektiği anlayışın yerleştirecektir. Mütercim tercümede çıkacak sonuçlardan böylelikle haberdar olacak ve teorik çalışma yapmadan da tercümeyle başlamamış olacaktır. (Özgel, 2015)

Mütercim çevirisinde aslının yerini tutar iddiasında olmamalı, asıl metinden anladıklarını ve hissettiklerini ne kadar doğru aktarabilirsem, çevirisi yapılan metnin asıl metni yansıtabilme gücü o ölçüde başarılı olacaktır düşüncesinde olmalıdır. Bu sebeptendir ki bir eserin çevirisi, metindeki anlamların mütercimin zihin dünyasından süzülerek gelen ve hedef dilde anlamını bulan yeni bir metin halidir. (Pak, 2006)

Çeviri faaliyeti zor ama imkânsız değildir. Sorumluluk işidir. Bu sorumluluk da büyük ölçüde mütercimin omzundadır. Alan hâkimiyetini, kaynak ve hedef dilin inceliklerini bilmeyi, teenni ile hareketi, tecrübeyi ve sözlük kullanımını, çeviri prensiplerini, aşamalarını, tekniklerini bilmeyi gerektirir. Nitelikli bir çeviride anlam hissettirilmeli, kelime, terim ve deyimlerin eşdeğer karşılıkları bulunmalıdır. Yeri geldiğinde her iki dilin farklı anlatım ve üslubuna deyinmek adına lafzi/literal çeviri değil de anlam temelli çeviri tercihi ön plana çıkarılmalıdır. Bu noktalara dikkat edilmeden yapılan anlam ve fikirde uyuşmayan nitelikte bir çeviri “Her tercüman haindir.” Latin atasözünde geçen gerçeklik ile karşı karşıya kalmak durumunda olacaktır. (Hacıbekiroğlu, 2020)

Çeviride asıl amaç manayı anlamak ve anlaşılır kılmaktır. Topluma karşı da büyük bir sorumluluk işi olan çeviri, nasıl ki telif eserler kişileri bilgi olarak yönlendiriyorsa bu eserlerin çevirisi de aynı yönde etki edecektir. Fakat hatalı bir çeviride ise, kastedilmeyen anlam veya bilgi topluma aktarılmış böylelikle yanlış yönlendirilmeye yol açılmış olacaktır. (İltaş, 2013).

Çeviri, dilin özelliklerine sahip olduğu niteliklere aynısıyla hakimdir. Geçmiş insanlık tarihi kadar eski bir hususdur. Çeviri ile karşımıza daha önceden işitmiş olmakla birlikte, yabancı olduğumuz, havasını bilemeyip solumadığımız, bir düşünsel kurmaca dünya çıkar. Böylelikle farklı ufuklara yelken açılır. Sanki bir enstrümandır ve bize anlamak, bilmek, değerlendirmek, açıklamak, benimsemek, özümsemek nağmelerini seslendirmektedir. Çeviri çalışmalarında iki dilin örtüşmezliği, çoğu zaman bu yansıma biçimlerinin farklılığı, gramer özellikleri, sosyo-kültürel ve çevresel özellik ve farklılıklar, ana dil ve hedef dil baskınlığı ve deyimler gibi konularla ilgilidir. (Ünver, 2017)

Başka önemli meselede çevirisi yapılacak eserin müellifi hakkında mütercimin bilgi sahibi olmasının istenilen düzeyde olması gerektiğidir. (Bölükbaşı, 2021). Yaşadığı ortam, eğitim düzeyi, savunduğu düşünce hatta duygusal yönü dahi eserine yansıtacağı için, mütercim çeviri yapmadan önce bu gibi konularda ön hazırlık yapmalı bilgi sahibi olmalıdır. Aynı zamanda yazarın yaşadığı dönem, çevresi, sosyal, siyasal, ekonomik, ve dini durumu onu

etkiler. Dolayısıyla bir eseri çevirirken eserin yazarının yaşadığı çevreyi ondan soyutlamak çevirmeni çevirisi hakkında birtakım yanlış kanaatlere sürükleyebilir. (Şimşek A. , 2018) Ünlü eleştirmen el-Câhiz Aristo'nun *Şiir Poetikası adlı* eserini kendi dilinden okuyan bir müellifti. Aristo'nun bu kitabının çevirmenini eleştirerek “Eğer Aristo bu çevirmeni görseydi onu darağacına asardı.” şeklinde bir ifade kullanmış çevirmen ve çevirisi hakkında eleştirilerini dile getirmiştir. (Hocaoğlu, 1995)

Çeviri dillerin dilidir. Bir anlamda kültür ve sanatın başka dillere transfer edilmesi işlemini de üstlenen çeviri faaliyeti her iki dilin kültür birikimine ve sanatsal özelliklerine hakim olmayı gerektirir. Çünkü neredeyse millî bir kimlik sayılan kültürlerin içinde yer alan ilim, sanat, teknoloji ve diğer alanlardaki eserlerin bir başka kişi ve toplumlara kazandırılması vesilesiyle yapılan çeviri, aslında bir bakıma yeni bir medeniyet de inşa etmiş yada buna vesile olmuş sayılacaktır. Bu doğrultuda temel anlamla birlikte aslında sanatsal estetik ve kültür birikiminde yansıtılması akıldan çıkarılmamalıdır. (Hacıbekiroğlu, 2020)

Çevirinin orijinal metinle aynı anlama sahip olması gerekir. Metinlerin türüne göre çevirinin yönü de değişmektedir. Mesela bilimsel metinler, sınırlarını belirlediği ve çevirmenin kişisel görüşünü içermediği için eserin sahibinin görüşü ile son bulmaktadır. Ancak bazı metin türleri vardır ki, burada mükemmellik aramak mümkün değildir. Özellikle edebî sanatların yoğun olarak kullanıldığı betimleme ve duyguları içeren bu eserlerde çeviri sorunları çıkmakta bu anlamda çevirmenden hatasız çeviri beklemek de bir bakıma anlamsız olmaktadır. Böyle durumlarda az hata ile çeviri nasıl yapılır sorusu mütercimlerin zihnini çokça meşgul etmektedir. Bu minvalde yapılacak olanlardan bir tanesinin, iki dil arasındaki anlam belirti ve sınırlarının bilinmesi önemidir. Çünkü her dildeki özellikler, yaşanan toplumun olay ve tecrübelerinden sonra anlamlarını kazanır. Dili kazanımla beraber her toplumun ona yüklediği bir hikayesi de olacaktır. Sonuçta bu süreç, dili çeşitli anlam ve anlatımlara yönlendirecektir. Her ne şekilde olursa olsun müşterek bir değer paylaşılsa bile konuşulan bağlamın aynı olması mümkün değildir. Çeviri faaliyetinde ise bu mesele ile ilgili mütercim, bir dilden diğer bir dile bir metin ya da eseri tercüme ettiğinde hafızalarda aynı anlamı ve kavrayışı uyandırmak için, kelimelere münasip başka sözcükler araştırıp bulacak ve hedef dile nakletmeye çalışacaktır. Böylelikle okuyucu aklındaki soru işaretlerini de bir nebze olsun silmiş olacağını düşünmektedir. Buradan hareketle çevirideki ana meselenin, kaynak dilde, erek dildekiyle benzeşen yeni bir sözcük arama ve bulma gayreti olduğunu ve de dildeki yapıların iyice kavranıp anlaşılmadan çeviri çalışmasına başlanmasından kaynaklandığını anlıyoruz. Metin

türlerinden olan edebî metnin çevirisinin, bilimsel metne göre zorluğunu kıyaslamışken, akıllara ve kalplere hitap eden dini metinlerin çevirisinde, çevirmenin karşılaştığı yoğunluk ve yoğun çaba da eklenirse bu faaliyetin ne kadar önemli bir iş olduğu bir kez daha gözler önüne serilmektedir. (Acar, 2020). Ayrıca çeviride önemli rol oynamakta olan çift dilli sözlükler önem arz eder (Müezzın, 2021, s. 519)

2. Örnek Çeviriler ve Hataları Üzerine

Edebî eserlerin çevirisinin yapılmasının zorluklarından bahsedilmişti. Çünkü edebî eser içinde duygu, his, heyecan, hayal gibi duyguları barındırmakta olup çevirmeni bu konuda yoğun bir çalışmanın içine soktuğu gibi dilini ve yazarını da tanımak gibi zaten olması gereken bir durumla karşı karşıya getirir. Fakat bu faaliyetlerin sonucunun özelde çevirmeni genelde ise toplumu güzel paylaşımlara götürecektir olması zor olduğu kadar mutluluk verici bir duygudur da.

Türkçeden Arapçaya veya Arapçadan Türkçeye çevirilen edebî bir eserde, ifadeyi ve kalıpları anlayamama, kelime bilgisi ve zamirler sorunu, ara cümlelerin ve edatların anlaşılması, sesteş kelimeleri anlama, dillere ait özel kelimeler sorunları, anlaşılmayan ifadelerin ve kavramların tercümesi gibi birkaç meseleyi aşmak en güzel bir şekilde çeviriyi yapmak da mevzu bahis konusudur. (Karlı, 2006) Lafızların tesbiti, arapçada kelimelerin harekeye göre çeşitli anlam ve şekil değişikliğine uğraması, kaynak dilde anlamı belirleme, hedef dilde anlamlandırmada bir diğer çalışma konusu olarak karşımıza çıkar. (Özgel, 2015)

Arap dilinde bir kısım eserler haricinde harekenin kullanımı neredeyse yok sayılır. Bundan dolayı okuma da zorlaşmakta, özellikle sessiz harflerin doğru anlam ve çevirisi bir engel olarak mütercimın karşısına çıkmaktadır. Harekelenmemiş bir harf, kelime ya da cümleler çeşitli şekillerde okunma ihtimalini de beraberinde getirir. Doğru anlaşılması için bu kelimeyle ne kastedildiği ve kelimenin yapısını ve cümledeki yerini bilmek önemlidir. Mısırlı yazar Kasım Emin'in şu sözü dikkate değerdir: "Arapça yazıyla diğer dillerin yazısı arasında tuhaf bir fark vardır. Sair dillerde insanlar bir eseri, bir metni anlamak için okurlar. Ama Arapça bir metin, eser ve de yazıyı okuyabilmek için önce anlamak gerekir." Muhammed Âbid el-Câbirî de bu konuyu şu şekilde dillendirmektedir: "Harekelerin harfler ile şekillendiği lisanlarda anlamak için okuruz, Arap dilinde ise anlamamız için önce doğru okumamız gerekmektedir." Bu bahsedilen mevzular Arap dilinin kendi özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bundan başka Arapçada isim ve fiillerin adet ve cinsiyet bakımından kalıpları farklı farklıdır. Tüm bu kalıplara

hakimiyet ve Arapça i'rab kurallarını bilmek okuyucu ve çevirmen için okuma ve anlama noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Arap dilinin okuyuş zorluğu, meçhul (edilgen) okuyuş, şeddenin kullanılması, muttasıl zamirlere benzeyen isim ve fiillerdeki ve illetli fiillerin kök harflerini tespitteki zorluk, başına nasb veya cezm edatı gelmiş bazı fiiller, özel isimler, yer isimleri, yabancı özel isimler, mecaz, deyimsel ifadeler, atasözleri, benzerlik, dilbilgisel zorluklar, fiil ile fail arasında fasıla, te'kid bildiren kelimenin farklı anlaşılması, bölgesel ve yabancı üslub kullanımı, tekrarlar gibi konular bir metni çevirirken dikkat edilmesi gerekli hususlardandır. Misal olarak: "ما قولك يا ست العارفين؟" cümlesindeki "ست" kelimesi ilk okuyuşta sayı olarak altıyı hatırlatmakta ve çeviri bu anlam üzerinden yapılmaktadır. "Bilgelerin altısı sen diyorsun, senin düşüncen nedir?" gibi bir mana verilmektedir. Fakat cümlenin aslının "Bilgili hatun sen ne söylüyorsun, senin fikrin nedir?" şeklinde çevirilmesi cümleden ne anlaşılması gerektiğini okuyucuya daha net açıklanmış olacaktır. (Hacıbekiroğlu, 2020)

Anlam yönünden birbirine yakın, aynı anlamı ifade etmeye yarayan kelimelere eşanlam yada anlamdaş sözcükler denir. Bu sözcükler cümleye anlam bakımından katkı yaptıkları gibi ayrıca bir dilde zenginlik göstergesinin işareti olarak, anlatım gücünü arttırmak ve öğretim yöntemlerinde de çoğunlukla kullanılmak üzere bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşanlamlı sözcüklerin bir metinde peş peşe geldiği durumlar kendi dilinde bir okuma yapan okuyucu açısından bir sıkıntı oluşturmazken çeviri konusunda bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Dillerin tümünde aynı anlam yada benzer anlamlı kelime ve sözcük öbekleri yer almaktadır. Bu sözcükler çeşitli yer ve durumlarda aynı anlamı ifade ettikleri için birbirlerinin yerine kullanıldıkları gibi, aynı cümlede peşpeşe de kullanılabilirler. Eş anlamlı kelimeler yanyana kullanıldıklarında Türkçede anlatım bozukluğuna yol açmakta fakat Arapça gibi dillerde bu durum pekiştirme olarak kabul edilmektedir. Arapçada yaygın olarak kullanılan eşanlamlı sözcüklerden konuya ışık tutması adına birkaç örnek vermenin yararlı olacağı kanısındayız. (Alp, 2002, s. 180-198)

Eş anlamlı sözcükler kullanılarak sünnet tanımını yapılmış arapça bir ifadenin Türkçeye çevirisinde bir misal:

"السنة هي المبينة و الموضحة لما و المفصلة لما أبيهم و أجمل في كتاب الله تعالى "

"المبينة ، والموضحة" (بان، وضح) birbirlerinin yerine kullanılabilen aynı anlama gelen iki fiildir. Türkçedeki anlamı açık, anlaşılır olmaktadır. "مبين" ve "موضح" fiilleri tef'il kalıbından ismi faildir ve açıklayan anlamını vermektedir. "أجمل ve أبيهم" fiileri de aynı anlama gelen iki

sözcüktür. Mübhem (muğlak) yani belirsiz, kapalı, mücmel ise kendisiyle ne kastedildiğinin anlaşılmadığı manasına gelen fıkıh terimleridir. İfadenin türkçe tercümesini; “Sünnet: Kur’an-ı Kerim’de belirtilenleri apaçık beyan eden ve muhtelif belirsizlikleri bilinir şekle koyandır.” şeklinde yaparsak kastedilen manayı vermiş oluruz.

Misal: “تعرض معظم الغابات للاستنزاف و الهلاك بسبب القطع الجائر وسوء الاستخدام”

İbaredeki “الاستنزاف ve الهلاك” sözcükleri aralarında küçük bir anlam farkı olmakla birlikte ikisi de “yok olma” anlamına gelmektedir. “الهلاك” “toptan yok olma” “الاستنزاف” ise “zamanla yok olma” anlamındadır. Bu ifade Arap olan bir şahsın zihninde anlam olarak bütünleşebilir ve aynı ifadelerin peşpeşe kullanımı pekiştirmeyi sağladığından bir problem teşkil etmez. Fakat Türkçe tercümesini yaparken, “Ormandaki ağaçlar hatalı kesim ve yanlış tasarruf yüzünden aniden yok olma ve azar azar yok olmakla yüzyüze geldi.” tarzında bir anlam verirsek, Türkçe gramer kurallarına göre anlatım bozukluğuna sebep olduğumuz gibi, bu konuyla ilgili vurgu yapmak isteyen arapça ibarenin de amacını gerçekleştirmemiş oluruz. Çeviriyi “Ormandaki ağaçların çoğu, hatalı kesim ve yanlış tasarruf yüzünden istenmeyen şiddetli bir seviyeye (tehlikeli bir şekilde kaybolmaya) yok olmaya başladı.” şekliyle yaptığımızda aynı anlamı kastetmiş oluruz.

Allah’ın insanlara bahşetmiş olduğu nimetleri anlatan bir metinde misal:

“نعم الله سبحانه تعالى على العباد كثيرة وهي لا تحصى ولا تعد”

“هي لا تحصى” ibaresine “لا تعد” cümlesi و harfi ile atfedilmektedir. Her iki sözcükte olumsuz mana ifade eden “sayılmaz” manasına gelmektedir. Anlam vurgu yapılmak niyetiyle tekrar edilmiştir. Türkçe çeviriyi yaparken iki sözcüğü aynıyla cümleye yerleştirdiğimizde hem anlatım bozukluğu hem de tam mana verilmemiş olacak çevirimiz maksadını yerine getirmeyecektir. Tercüme sanatına vâkıf olan bir çevirmen çok dikkatli davranıp, metnin ifade ettiği vurguyu hatta abartıyı çevirisine yansıtmak adına sanatını gösterecektir. “Bütün eksik kusurlardan münezzeh olan Allah-u Teala’nın biz kulları için bahşettiği lütuf ve iyilikler sayılamayacak derecede boldur.” şeklinde bir tercüme ile maksat hasıl olacaktır.

Meşhur Türk şairi, düşünce adamı ve tiyatro yazarı Necip Fazıl Kısakürek’in *Bir Adam Yaratmak* adlı edebî tiyatro eserinin Türkçeden Arapçaya tercümesinde yapılmış olan çeviri hatalarından birkaç tanesi üzerinde durmak istiyoruz. (Karşlı, 2006, s. 71-76)

Misal: “Şüphelerim büsbütün dirildi.” ifadesinde bir şeyin dirilmesi demek, o şeyin yeniden canlanması, artması, çoğalması gibi anlamlara gelir. Yazar bu ifadeyle tekrar şüphe duymaya başladığını ve şüphe duygusunun arttığını söyler. Fakat Arapçaya çevirisinde mütercim bu ifadeyi yanlış anlamış olduğundan “Şüphelerim tamamen zail oldu/gitti.” olarak çevirmiştir.

“قد زالت شكوكي تماما”

Manasında zıt bir anlam kastedilmiştir. Aslının “قد زادت شكوكي تماما” şeklinde yapılması gerekirdi. Yine sesteş kelime çevirisinde “hisseler” olarak yapılması gereken çevirinin his anlamı verilerek duyguyu kastetmesi şeklinde yapılan çeviri hatasına örnek olarak;

“هذه الحركات البريئة كانت لها أحاسيس في المصيبة التي ستحدث بعد عدة دقائق”

“Bu günahsız davranışlarında saniyeler sonra çıkacak felakette hisseleri vardır.”

Mütercim “أحاسيس” hisler, duygular anlamına gelen kelime yerine “حصص” hisseler ifadesini kullanarak doğru anlamı çevirisinde yansıtmalıydı. Yazarın burada kanımızca “نصيب” kısmet, nasip anlamlarına gelen kelimeyi kullanmasının anlamın daha anlaşılır olması bakımından tercih ettiğimizi de söylemek isteriz.

Misal: “Boyuna tabii olmayan insanı tarif edersiniz.” cümlesinde, “boyuna” kelimesi “devamlı olarak, daima, sürekli biçimde” anlamlarına gelmektedir. Arapça çevirisinde mütercim bu kelimeye hakim olmadığından cümleyi;

“أيمكن أن تعرف لنا الإنسان غير الطبيعي...”

“Bize tabii olmayan insanı tarif edebilir misin?” şeklinde yapmış ve yanlış mana vermiştir. Cümle şu şekilde olursa çeviri doğru bir manaya kavuşur.

“دائما تعرف لنا الإنسان غير الطبيعي...”

Misal: “Ben ise nişan alacağım yeri ayan beyan gösteriyorum. Bu bir avanstır.” cümlesinde “nişan almak”tan maksat, “hedef olarak seçmek”; “avans”tan maksat ise, “fırsat” demek olduğudur. Mütercim çevirisinde “nişan almak” sözcüğüne, madalya alma, “avans” sözcüğüne ise kapora olarak mana vermiştir.

“أما أنا، فسأبلغ صراحة عن المكان الذي أحصل منه على وسام. هذا عربون...”

Asıl çevirinin “أما أنا، فسأبلغ صراحة عن المكان الذي أصوب تحوه. هذه فرصة...” şeklinde olması, çevirinin aslına benzemesi bakımından daha doğru olacaktır.

Deyim ve atasözleri de çeviri faaliyetinde öncelikli yer tutan konulardan biridir. Mecazlı anlatım, kinaye, cinas, eğretileme (istiare), tezat ve daha birçok edebi sanatı içinde barındıran, ayrıca az sözle istenileni kısa ve etkili bir biçimde anlatma yöntemi olan, anlamı güçlendirip ona akıcılık ve çarpıcı bir duygu kazandıran bu söz topluluğu, toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Kültürel birikimi ve kimliği de aynı zamanda yansıtan deyim ve atasözleri, dilin söz hazineleri hakkında da okuyucuya geniş ufuklar açar. (Shurafa, 2022)

Bir dilin yapı taşlarından kalıplaşmış ifade biçimi olan deyim ve atasözleri çevirmen için yapacakları çevirilerde bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. İçinde bulunan edebi sanatlardan ve anlatımındaki duygu yoğunluğundan ötürü kelime kelime yapılan çeviriden güzel bir sonuç beklemek yanlış olur. Bu söz topluluklarında önemli bir husus kelime aktarımından öte kültürel birikimin aktarılması ve okuyucuya ne demek istendiğinin kendi dilindeki anlamıyla verilmesi olduğundan özel bir çabayı beraberinde getirecektir. Mütercim gelenek, görenek, yaşayış şekli, hatta coğrafi özellikleri akıcı bir anlatım şekline dönüştüren bu söz topluluklarıyla çeviri faaliyetinde karşı karşıya kaldığında, iki dile hâkimiyet, deyim, atasözü ve edebî sanatlar bilgisi becerilerine sahip olup bunları kullanırken de birebir çeviri yerine anlama odaklanma, kaynak dildeki bu söz öbeklerinin hedef dildeki aynı, yakın, yada eşdeğer ifadesini bulma yönünde çaba sarfedecektir. (Aslan, 2019)

Arap kültürüne has bazı kullanımların sözlükte bulunamaması, deyim ve atasözlerinin lafzi olarak çevirisi anlatılan ifadenin doğru anlaşılması yönünde engel teşkil etmektedir. Bu gibi kalıp ifade tarzlarında literal (değişmez) anlamı tercih etme yerine, söz öbeklerine uygun anlam bulunup kullanılması daha isabetli bir karar olacaktır. Bu şekilde çevirisi yapılan söz topluluklarından birkaç misal vermek gerekirse; (Hacıbekiroğlu, 2020, s. 76-77)

Misal: “ لكل شيخ طريقة ” ibaresi kelime olarak tercüme edilirse: “Her şeyhin bir yolu vardır.” Şeklinde Türkçe anlam verilir. Fakat bu söz öbeğinin kastettiği anlam Türkçede de kullanılan “Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.” sözüyle karşılık bulması anlamı daha iyi ifade etmesi bakımından tercihe şayandır.

Misal: “الأعور في مملكة العميان سلطان ” “Tek gözlü insan körler ülkesinde padişahtır.”

Misal: “ في غياب الرجال بصير الديك أبا أحمد ” “Erkeklerin yokluğunda horoz Ebu Ahmet oldu. Atasözlerinin bu şekilde lafzi karşılığının yerine mananın anlaşılması yönünde, Türkçede yer alan “Koyunun yokluğunda keçi Abdurrahman Çelebi olur.” olarak çevrilmesi daha yerinde bir ifade olacaktır.

Misal: “أن يأكل البقل ولا يسأل المقبلة” “Baklayı yemek, baklacıyı sormamak.” şeklinde yapılan çevirinin hedef dilde anlamını bulma, yakın anlam yada eş değerlik ilkesi bakımından, “Üzümünü ye, bağını sorma.” olarak anlatılması daha güzel bir çeviriye karşılık olacaktır.

Türk ve Arap dillerinde bazı deyimler anlam ve lafız yönünden birliktelik sağlarken bazıları da tamamen birbirinden bağımsız manalar ifade etmektedir. Misal: Türkçe “parmak ısırma” deyimini şaşırma, hayret etmek tepkisini işaret ederken; Arap dilinde ise, “عض على” “أناملة” deyimini kızgınlık yada kıskançlıkta ortaya çıkan bir eylemde söylenen bir deyimdir. Türkçede “kulağına küpe olmak” deyimini, Arapçada da “أصبح حلقة في أذنه” aynı anlamı ifade edecek şekilde karşımıza çıkmaktadır. (Amin, 2020, s. 4). Her ne kadar yazar bu ifadeleri böyle anlamlandırsa da burada bir ayeti örnek vererek atasöz ve deyimlerin bir kısmının aslında Arap halkı tarafından Kur’an-ı Kerim’den duyulup alınarak darb-ı mesel olduğunu da göstermiş olacağız. [الفرقان: 27] ﴿وَيَوْمَ يَعَضُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا (٢٧)﴾ [الفرقان: 27]. “O gün, (dünyada iken) haktan sapmış kişi ellerini ısırarak şöyle diyecek: “Keşke Peygamberle birlikte aynı yolda olsaydı” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015). Böylelikle “عض على يديه” “ellerini ısırma, parmak ısırma” deyiminin halk arasında bu şekilde söylenegeldiğini görmüş olmaktadır.

Günümüzde tercüme faaliyetlerini, karşılaşılan sorunları ve bununla ilgili diğer konuları ele alma ve eserleri, kültürü, tarihi başka toplumlara aktarmak adına bu çeviri hareketlerinin fertlerin kişisel çabalarından çıkıp daha sağlıklı ve güvenilir olması anlamında bazı kuruluşların ya da devletin birimlerinin kontrolünde olması çok iyi sonuçlar verecektir. Edebiyat ve kültürümüzün evrensel hâle gelip, bilinmesi, tanınması noktasında devletin ilgili kurumları hızla bu tercüme işini en iyi ve düzenli bir şekilde getirmek için teşebbüs göstermeleri ve bu işi sistemleştirmeleri gerekmektedir. (Karşlı, 2006)

3. Arapçadan Türkçeye Çeviri Çalışmaları

Eser çeşitleri olan roman, hikâye, şiir, edebî ve diğer tercümelerde Arap, Türk toplumları arasında sosyo-kültürel, ilgi, muhabbet ve alışveriş devamlı canlı tutulmuştur. Yapılan araştırmalarda Arapçadan Türkçeye yapılan çeviri hareketinin klasik ve modern dönem tercüme şekline iki ayrı tasnife tabi tutularak incelenip değerlendirildiği görülmektedir. Arapların neredeyse her hâllerini şiirle anlatmaları geleneğinden hareketle Klasik Dönem diye niteleyeceğimiz kısımda; Arap şiirinde yas, hica, mersiye, medhiye, mu’allakat-ı seb’a (yedi askı) şiir türlerine rastlamaktayız. Yine aynı dönemde kabileler arasında anlatılagelen hikâye,

masal, gece sohbetlerinin içine giren, *Eyyamül-Arap*, *Siretü Antera*, *Semer* ve *Binbir Gece Masalları* adı altında meseller ve veciz sözlerle zenginleştirilmiş bir anlatma yönteminden de bahsetmek mümkündür. İlerleyen zamanlarda ise makame (imgesel bir anlatım şekli olan makame, hayali bir kahraman ve anlatıcı tarafından olayların kısa hikayeler şeklinde anlatılması serisi), muhadarat (dini, kültürel bilgilerin aktarıldığı edebi bir tür) ve hamasi (yiğitlerden ve yiğitliklerden söz eden koşuk, destan) türlerini görmekteyiz. Arap yarımadası İslam ile tanıştıktan sonra ise, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kişiliği, ahlakı, fiziki görünümünü konu alan şemali ve katıldığı savaş ve seferleri konu alan tarih yazıcılığı ayrıca Kur'an-ı Kerim'de vaaz, öğüt, dua ve örnek dolu anlatımlarla karşımıza çıkan peygamber kıssaları da Arap edebiyatı saflarında yerini almaya başlamıştır. (Göktaş, 2011)

Modern dönem eserlerde ise daha çok batıdan yapılan çeviriler, telif eserler ve bilimsel metotların alınması dikkat çekmektedir. Batı klasikleri çevirisi yapılmış, İtalya ve Fransa gibi ülkelerden hocalar getirilmiş, Avrupa ülkelerine öğrenciler gönderilmiştir. Böylelikle farklı bakış açılarının yolunu açan reformist bir yapı ortaya çıkmıştır. Gazeteler basılmış, tiyatro gösterileri düzenlenmiş ve İslamiyet'in ilk dönemlerini içeren tarihi olayların anlatıldığı romanlar yazılmıştır. İlk dönem romantizmin etkin olduğu eserler daha sonraki yıllarda yerini sosyal ve siyasi görüşlerin yer aldığı bir yapıya bırakmıştır. (Göktaş, 2011)

Arap kültürü ve dili olan Arapça, Arapçadan Türkçeye yapılan çevirilerle Türk milletleri arasında yer bulmuş ve bu şekilde kültürünü içinde bulunduğu çevreye tanıtmaya, yaşatmaya ve yayma fırsatı edinmiştir. Çevirisi yapılmış edebi bir eserin kültür aktarımında ne derece etkisi olduğunu açığa vurmaya adına konumuzla bütünleşmesi açısından bir örnek vermek gerekirse; Arap Edebiyatı'nda önemli yazar ve öncü karakterlerden olan Necip Mahfuz, eserlerinde kültürünü, edebiyatını ve kendi yeteneğini öyle bir konuşturmuştur ki sadece Türk toplumuna değil bütün dünyaya eserlerinin çevirileri sayesinde medeniyetini tanıtmıştır. Necip Mahfuz'un eserlerinde bir anlatma yeteneğinin de ötesinde âdeta kitapta bahsettiği yerleri okuyucuya gösterme kabiliyetine de şahit oluyoruz. Okuyucu *Saray Gezisi* kitabını okurken hiç gitmediği Fişavi Kahvesi'ni, Nil Nehri'ni gezer hatta her ayrıntısına şahit olur. Kitapta anlatılan bir aileden hareketle Mısır toplumunu yaşar, gelenek ve göreneklerini tanır. Böylelikle yazar eserlerindeki ruhu okuyucuya yansıtabilmiştir. (Kurt, 2015)

Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere, Arap dilinin klasik sözlüklerinde ve cahiliye şiirinde kelimenin kullanılması, tüm türevleriyle ele alınarak inceleyip ve tarih içerisinde kavramın

kazandığı yeni anlamlar göz önüne alınarak semantik yöntemle analizi yapılması gerekir. (Ravaşdeh, 2011, s. 20)

Arapçadan Türkçeye çevirisi yapılmış fıkhi eserlerin birkaç tanesinden de çalışmamızın bir parçası olması hasebiyle bahsetmiş olalım. Fıkhi kaynak eserlerin usul ve fûru alanında tercümeleri bir anlamda dönemindeki belli bir fıkıh mezhebinin şan ve şöhreti ayrıca yaygınlığı cihetinde Türkçeye tercüme edilmesi bakımından bir değer olarak alınmıştır. Tercüme çalışmaları içerisinde gördüğümüz üç eser bunlardan sadece birkaçıdır. Bunlar; Serahsî'nin *el-Mebsût* adlı eseri, İbn Âbidîn'in *Reddû'l-Muhtâr* ve de Şeyh Nizam'ın *el-Fetâva'l-Hindiyye* adlı fıkıh eserleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu eserlerinde tahkik araştırmaları noktasında bazı eksik yanları fark edilmektedir. Ayrıca bu eserlerin geniş okuyucu kitlesine ve halk kitlesine yayılmasını engelleyen bir olumsuz yanı da zannımızca mezhepte bilirkişilere hitap ediyor ve okuyucu kitlesinin bilgisi dışında olan dil ile ilgili ayrıntılı bilgilerin sıklıkla eserde yer alıyor oluşudur. Edisyon-kritik (tahkik) araştırması eserlerin anlaşılabilirliği ve orijinalitesinin belirlenmesi açısından çok önemli bir konudur. Ne üzücüdür ki bu kaynak eserlerde de bu şekilde bir çalışmanın olmaması belirli bir tertip ve düzenden yoksun olması maalesef okuyucu açısından da bir güvensizliğe ve metnin yanlış anlaşılmasına sebep olmaktadır. Yine çevirisi yapılan çoğu eser gibi bu eserlerde de dilden kaynaklı kelime ve cümle yanlışları, kaynak dile olan bağlılık gibi birtakım eksikleri de görmekteyiz. Buradaki amacımızın bahsettiğimiz bu üç kıymetli kaynak eseri asla değersizleştirmek olmadığını altını çizmek isteriz. Temennimiz çeviri konusunda belli bir standardın getirilmesi; üslup, metot açısından bir seviye takip edilmesi ve yanlışların bir an önce düzeltilip eserlerin aslına uygun şekilde okuyucuya sunulması konularına dikkat çekmek isteyişimizdir. (Duman, 2015)

Sanatı ülkelerin kültürel değerlerini meydana çıkaran, kimliğinin bütün ayrıntılarını gösteren bir ayna olarak kabul edersek, sanatın dışa yansıtılması olan bir ayna olarak çeviriyi de bu minvalde başka ulusların milletlerinin görmesi ve fark etmesi bakımından bir araç olarak düşünebiliriz. (Özcan & Dağbaşı, 2022) Roman, şiir, tiyatro, gazete ve tarihini konu ettiği eserlerle toplumlar, bir anlamda sanatını da naksettiği bu anlatımlarını çeviri yoluyla sergilemiş ve uluslararası bir nitelik ve nicelik kazanmasına yol açmış olmaktadır.

SONUÇ

Çeviri faaliyeti bütün bu araştırma ve söylemlerin sonucunda anlaşılmıştır ki, hayati, vazgeçilmez ve gerekli bir olgudur. Sözlü ve yazılı olarak iletişimin sürdürülmesinin yanında,

insanlık âlemini anlama ve anlamlandırma kabiliyetidir. Tarihte de görüldüğü üzere bilgi, beceri, düşünce, yaşayış, kültür ve değerlerin aktarılması yada benimsenmesi noktasında çevirinin öncelikli bir yer teşkil ettiği açık seçik ortadadır.

Çeviri ayrıca bir sanat olarak da karşımıza çıkar. Çevirmenin uygulamalı olarak becerisini, maharetini konuşurma eylemidir. Birincil hedef, iki farklı dili konuşan toplumlar arasında köprü kurma vazifesini gerçekleştirmektir. Böylece milletler arası kültür geçişi sağlanacak, birbirleri ile paylaşım yapmak isteyen toplumlar bu faaliyetle isteklerine daha kolay bir yoldan ulaşabileceklerdir. Günümüzde gelişen teknoloji ve küreselleşen dünya anlayışı ile, bir uçdan bir uca iletişim artık çok kolaylaşmış ve bu anlamda sınırlar ortadan kalkmış, anlaşmak, konuşmak isteyen her birey ve toplum için artık çeviri zorunlu bir ihtiyaç hâlini almıştır.

Çevirinin anlam ve onu aktarma sürecinde söylenmek istenen söz yada ibarelerin kaynak dilde var olan resminin zihinde çizilen şekliyle hedef dilde aynısı ya da benzer şeklinde kodlanmasıyla mesaj iletilmiş amaç gerçekleşmiş olur. Bu yüzden canlı bir varlık, anlaşma sistemi, seslerden oluşan bir düzen olan sosyal müessese sayılan dilin çok iyi anlaşılması ve sonrasında da aktarılması gerekir. Çeviri faaliyetinde herşeyden önce kaynak dil ve hedef dilin gramer yapısı bilinmeli ve mantığı çözülmelidir. Çünkü her dil özellik ve ayırıcı vasfıyla kendi mantık kurallarına yaslanır. Bu özellik de bize çevirisi yapılan dilin, toplumu hakkında da bir fikir vermiş olur. Böylelikle hem anlama hem aktarma hemde bilgi sahibi olma bir arada gerçekleşir.

Dillerin kendine özgü bu yapılarını meydana getiren kültür, anlayış, yaşayış, bölgesel farklılıklar gibi daha sayılabilecek bir sürü etken çeviriyi zor bir hâle sokabilir. Tabii ki bu iş zor olsa da olmayacak anlamında bir kaide değildir. Hedef dilin imkân ve şartları son sınıra kadar kullanılsa bile belki de istenilen düzeyde bir çeviri başarısı elde edilemeyebilir. Bu gibi durumlarda anlaşılmadığı için yada anlaşılıp aktarılamadığı için tam istenilen seviyeye ulaşamayan tercüme eserler, kaynak dilde kastedilen mananın hedef dilde bulunmayan öğelerini, anlaşılması adına dipnot veya açıklamak yöntemine yada uyarılama ve doğrudan çevirme yöntemine ihtiyaç hasıl olduğunda başvurarak ve bu yöntemleri yeri geldiği zamanlarda kullanarak çeviriyi istenilen şekilde okuyucuya sunabilmelidir. Sonuç olarak çeviri çok yönlü bir bilimdir diyebiliriz. Dil ve kültür ayrılmaz bir bütün olduğu için, mütercimim sadece dili ve kurallarını değil, bununla beraber ona bağlı unsurları da bilmesi icap edecektir.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (2020). *Gade Es-Semman'ın "Zemenu'l Hubbi'l Ahar" Adlı Eserinde Harfi Cerlerin Semantik Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.* Ankara.
- Alp, M. (2002, Temmuz-Aralık). Arapçada Eş veya Yakın Anlamalı Kelimelerin Peş Peşe Kullanımı ve Türkçeye Çeviri Teknikleri. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 2(2), 180-198.
- Amin, W. M. (2020). *Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Türkçe Arapça Organ Adları İçeren Deyimlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Ansiklopedisi, T. D. (2013). *Zeyd Bin Sabit* (Cilt 44). İstanbul.
- Aslan, F. B. (2019). *Yaşar Kemal'in "Yer Demir Gök Bakır" Adlı Romanının Türkçeden Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi. Doktora Tezi.* Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bölükbaşı, M. (2021). Araplarda Çeviri Biliminin Ortaya Çıkış ve Cahiz'in Kunu Hakkındaki Düşünceleri. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları*.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2015). *Kur'an Yolu Meali*. (H. Karaman, M. Çağrı, İ. K. Dönmez, & S. Gümüş, Dü) Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Duman, S. (2015). Türkiye'de Klasik Fıkıh Eserlerinin Tercümelemleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13(25-26).
- Göktaş, B. (2011). *1990-2008 Yılları Arası Arapçadan Türkçeye Yapılan Edebi Eser Çevirileri üzerine Bir İnceleme Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul.
- Hacıbekiroğlu, A. (2020, Haziran). Arap Dilinin Yapısından Kaynaklanan Çeviri Zorlukları. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 76-77.
- Hocaoğlu, İ. (1995). Abbasi Devri Çeviri Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi*, 37(1-2).
- İltaş, D. (2013). "Çağdaş Yaklaşımında İslam Hukuku" Adlı Çevirideki Hatalar Üzerine. *Bilimname*.
- Karslı, İ. (2006). Türkçe-Arapça Çevirilerinde Yapılan Hatalar Üzerine Bir İnceleme ("Bir adam yaratmak" adlı tiyatro eserinin Arapça tercümesi örneği). *Nüsha*(22), 71-76.
- Kurt, G. (2015). Arap Kültürünün Tanınmasında Arapçadan Türkçeye Yapılan Çevirilerin Rolü. *International Journal Of Science Culture And Sport (IntJSCS)*, 533.
- Müezzın, A. D. (2021, Mart). Elektronik Sözlüklerin Tercüme Esnasındaki Rolü ve Ana Dili Arapça Olmayanlar İçin Arapça Öğretimi Üzerindeki Etkisi", () s519. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, s. 507 – 528.
- Özcan, M., & Dağbaşı, G. (2022). Kültür ve Turizm Bakanlığı TEDA Projesi Kapsamında Türkçeden Arapçaya Yapılan Edebi Çevirilere Dair Bir İnceleme. *Istanbul Journal Of Arabic Studies (ISTANBULJAS)*, 5(1).
- Özgel, İ. (2015). Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Tefsirinde Çeviri Etiği ve Teknikleri. *Ekev Akademi Dergisi* (62).
- Pak, Z. (2006). 30. Cüzün Çevirisi ve Çeviri Üzerine Notlar. *KSÜ İlahiyat Fakültesi*(7), 29-68.
- Ravaşdeh, Z. (2011, Haziran). Klasik Arapça Sözlüklerde İlim. *İÜ Edebiyat Fakültesi, Şarkiyat Mecmuas*, s. 19-37.
- Shurafa, H. (2022). *Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna Adlı Romanının Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.* Ankara.
- Şimşek, A. (2018). *Ez-Zeccaci ve Hurufu'l-Meani Adlı Eserinin Arap Dilindeki Yeri Yüksek Lisans Tezi.* Konya.
- Şimşek, M. A. (2001). Arap Dlinde Zaid Edatların İletişimsel Değeri-Kur'an-ı Kerim Örneği-. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 5(2).

Ünver, M. (2017, Ekim). Kur'an'da "Fi" Harfi Cerri ve Bazı Meallere Yansıması Üzerine. *Tefsir Araştırmaları* , 1(2).